

Svar till Mattsson och Ryytty—Södergren:

Välisolerat om energisparbidrag

Att visa på skillnader mellan privat och social lönsamhet i en viss beslutssituation är ett av ekonomernas paradnummer inom allokeringsteorin. Bengt Mattson framför detta konststycke med hjälp av den vanligaste rekvisitan, arbetslöshet och kortsynthet (ett bortseende från effekter som uppkommer långt fram i tiden). Vi vill inte bestrida att dessa marknadsimperfectioner kan vara argument för en interventionistisk politik. Men nog verkar

det mer än lovligt långsökt att försöka motivera förekomsten av energisparbidrag från denna utgångspunkt. Med så svaga argument kan man i princip motivera bidrag till vad som helst och vem som helst. Varför inte ge fastighetsägarna bidrag för att plantera fruktträd? Detta skulle skapa sysselsättning och hjälpa till att lindra en eventuell livsmedelskris i framtiden. Är det inte troligt att vår bristande förmåga att ta hänsyn till framtida kostnader och

intäkter medför att vi har färre fruktträd i Sverige än vad som är samhällsekonomiskt optimalt?

Att man kan uppnå två mål med ett medel är självfallet ett lockande perspektiv men för att komma till rätta med arbetslösheten måste vi utnyttja de arbetsmarknadspolitiska medlen. De energipolitiska medlen måste motiveras med utgångspunkt från energipolitiska målsättningar. Argumentet att energibesparande investeringar på grund av sin långsiktiga karaktär skulle motivera bidrag är mera relevant men inte starkt. Antag att en isoleringsåtgärd har en varaktighet på 50 år. Vid en räntesats på 8 procent innebär detta att 80 procent av intäkterna hänförs sig till de första 20 åren och endast 20 procent till de återstående 30 åren. En underskattning av de intäkter som ligger mycket långt fram i tiden har således liten betydelse i kalkylen. Man kan också ifrågasätta om isolering verkligen är en åtgärd med en så lång ekonomisk livslängd. Den tidigare utvecklingen har visat på många metoder att successivt förbättra isoleringen.

Bidrag till energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet visar samma problem och svagheter som bidrag till energibesparande processer inom industrin. Man konserverar den gamla kapitalstrukturen genom att förbättra gamla byggnader i stället för att bygga nytt. Om man vill öka sysselsättningen inom byggnadsindustrin är det effektivaste medlet att använda bidragen till att stimulera nyproduktionen av bostäder. Genom en sådan åtgärd kan man förbättra inte bara energisnålheten utan också en mängd andra viktiga kvalitetsvariabler. Dessutom kan man påverka lokaliseringmönstret i energibesparande riktning. Vad hjälper isolering av bostäder mot ett lokaliseringmönster baserat på energikrävande transporter? Bidrag inriktat på *en* aspekt av en sammansatt produktionsapparat kan endast under mycket speciella förutsättningar vara effektivt.

Bengt Mattsons uppdelning i kloka husägare (som förstår värdet av att isolera sina hus) och dumma "genomsnittsköpare" (som inte förstår värdet härav) förefaller inte heller särskilt lyckad och

kan knappast vara ett motiv för bidrag.

När det gäller bidrag till energibesparande investeringar i byggnader tillkommer de fördelningspolitiska problemen. Bidragen kommer i hög grad att övervältas till fastighetsägare i det äldre privatägda fastighetsbeståndet. Med tanke på prisutvecklingen på dessa fastigheter kan det knappast vara befogat med ytterligare kapitalvinster till denna kategori.

Energisparbidrag är ett ineffekt medel för att uppnå energipolitiska målsättningar och har ogynnsamma fördelningseffekter. Dessutom tillkommer de administrativa, politiska och finansiella kostnaderna för att genomföra denna åtgärd. Bengt Mattson är optimistisk om möjligheterna att kunna konstruera och genomföra ett "perfekt" bidragssystem. Efter studier av existerande bidragssystem finner vi emellertid ingen anledning att dela denna optimism. Både den politiska och administrativa beslutskapaciteten är begränsad och den centralisering av besluten som ett bidragssystem innebär medför stora beslutskostnader. Det är inte bara marknaderna som är imperfekta. Om vi skulle utvärdera de administrativa och politiska besluten efter samma mall som Bengt Mattson använder för marknaden skulle vi nog hitta många avvikelser från den samhällsekonomiska lönsamheten. Finansieringsproblemen är också för oss ett avgörande argument mot bidrag. Vi måste vara försiktiga att förespråka en bidragspolitik i en ekonomi där två tredjedelar av vår BNP rullar genom den offentliga sektorn. De samhällsekonomiska kostnaderna för att skapa ytterligare finansiellt utrymme för bidrag är på marginalen mycket stora. Bidrag måste därför förbehållas de fall då alternativa medel saknas. Om man vill ändra på utfallet i de privata kalkylerna rörande energibesparande åtgärder är energiskatten ett överlägset medel.

Ryytty—Södergren försöker i sin replik för det första i samma andetag visa att prisförändringar som styrmedel är effektiva — när det gäller prissänkningar via bidrag — och ineffektiva — när det gäller prisökningar via skatter. För det andra fastslår de att kostnaderna för ener-

gin utgör "trots prishöjningarna — endast är en bråkdel av saluvärdet" men samtidigt leder till "stora påfrestningar för företagen". Trots författarnas logiska krusprång kvarstår dock det faktum att Industriverket ger bidrag till investeringar som företagen själva bedömer som olönsamma. Förhållandet att Indu-

striverket lyckats skänka bort 100-tals miljoner till olönsamma investeringar är emellertid knappast något bevis på bidragens förträfflighet som styrmedel.

Fil dr *Bengt Jönsson* och
fil kand *Karl Lidgren*
Lunds universitet